

VESZPRÉMY MÁRTON

V. László, I. Mátyás és II. Lajos
magyar királyok horoszkópjai**The Horoscopes of Hungarian Kings Ladislaus the Posthumous,
Matthias Corvinus and Louis II*

In the present article I examine the extant horoscopes of three kings of Hungary, Ladislaus the Posthumous (1440–1457), his successor, Matthias Corvinus (1458–1490), and Louis II (1516–1526). Several of these horoscopes were little used by or completely unknown to modern historians, and a systematic treatment of them was a *desiderata* in the Hungarian scholarship for a long time. Although when examining sixteenth-century geniture collections the exact source and transmission history of a single horoscope is often difficult to reconstruct, in some cases the source of nativity horoscopes can be traced back from Johannes Kepler through Paul Eber, Georg Joachim Rheticus, Philipp Melanchthon and Johannes Schöner to Johannes Regiomontanus and Georg von Peurbach.

Bevezetés

Az utóbbi évtizedek kutatásainak köszönhetően ma már közismert tény, hogy az asztrológia milyen jelentős szerepet játszott a késő középkor gondolkodásában és udvari kultúrájában.¹ Ez a sajátos diszciplína, mely a csillagos ég megfigyelése révén igyekszik következtetéseket levonni a földi életre vonatkozóan, a görög és arab

* Szeretném megköszönni a tanulmány lektorának, Bárány Attilának a javaslatait.

¹ Az asztrológiatörténet korábban sem elhanyagolható méretű nemzetközi szakirodalma az utóbbi 30 évben könyvtárnyi méretűre duzzadt. Magyarországon újabban Láng Benedek, Békés Enikő, Orbán Áron és Zsoldos Endre írásai kapcsolódtak a területhez. Láng 2000; Láng 2009; Békés 2013; Békés 2014; Békés 2017; Orbán 2013a; Orbán 2013b; Orbán 2014a; Orbán 2014b; Orbán 2015a; Orbán 2015b; Orbán 2017; Zsoldos – Zsupán 2013; Zsoldos 2014.

tudományos művek 12. századi fordításai révén terjedt el Európában, és 15. században már a legtöbb fejedelmi udvarban fel-felbukkantak asztrológusok. A születési horoszkópok gyakran fontos történeti források is: számos késő középkori uralkodó és történelmi szereplő születési évének egyetlen vagy perdöntő forrása a horoszkópja, például Georgiosz Trapezuntiosz, Georg von Peuerbach, Marcin Bylica, Johannes Regiomontanus és Hunyadi Mátyás esetében. Ennek megfelelően a történeti kutatás különös figyelmet fordított az uralkodók horoszkópjaira,² melyek nem csak értékes életrajzi adatokkal szolgálhatnak, hanem a késő középkori udvari kultúrával és mentalitástörténettel kapcsolatos vizsgálatokat is gazdagítják.³

Írásomban három magyar uralkodó, V. László (1440–1457), I. Mátyás (1458–1490) és II. Lajos (1516–1526) horoszkópjával foglalkozom. V. László horoszkópjait eddig nem ismerte a hazai kutatás, a másik két uralkodó esetében pedig még nem született áttekintő írás, mely rendszerezné a fennmaradt számos, egymástól különböző horoszkópot.

V. László király horoszkópja

A Bayerische Staatsbibliothek Clm. 27003 jelzetű névtelen horoszkópgyűjteményében, közvetlenül Georg von Peuerbach és Johannes Regiomontanus születési horoszkópja után a fol. 25. *versó* oldalon látható ábra felirata a következő: „*Alia Regiomontani*”, vagyis „a Regiomontanustól [származó] másik [horoszkóp]”. A horoszkóp tulajdonosa 1440. február 21-én este 10 óra után látta meg a napvilágot a 48. szélességi körön, vagyis a szülött (*nativus*) nem más, mint V. (Utószülött) László magyar király.⁴ Valószínűleg a felirat hiánya okolható azért, hogy eddig még nem hasznosította a történelmi kutatás. Tudomásom szerint ezidáig egyetlen kutató említette, Regiomontanus máig nélkülözhetetlen életrajzának írója, a német csillagászat-történész, Ernst Zinner, ám ő úgy értelmezte, hogy a horoszkópot Regiomontanus születési képletének szánták, és tévedésből használták hozzá a magyar király születési adatait.⁵

² L. pl. Thorndike 1959; Pouille 1969; Præaud 1973; Pingree 1973; Pouille 1987; Pouille 1991; Pouille 1999.

³ Példa horoszkópok hasznosítására egy ilyen vizsgálatban: Veszprémy 2017.

⁴ A király születésének körülményeit Kottanner Jánosné visszaemlékezéséből ismerjük. Mollay 1971. 19. Magyar fordítása: Mollay 1979. 30–31. Mollay felhívja a figyelmet rá, hogy Kottanner Jánosné leírása szerint a későbbi király még éjfél előtt megszületett, vagyis a mai fogalmaink szerint február 21-én. A széles körben használt február 22-i születési dátum tehát nem pontos. Mollay 1971. 56., 81., 84., 88. jz.; Mollay 1979. 82., 22. jz. Ezzel egybevégt a horoszkóp fent idézett adata.

⁵ Zinner 1990. 1.

Zinner 1545-re datálta a kéziratot, és a horoszkópot Gerolamo Cardano (1501–1557) itáliai orvos és asztrológus személyéhez kapcsolta, ám ennek okait nem fejtette ki.⁶ Andrea Liebers azonban Philipp Melanchthonhoz kötötte a horoszkópgyűjteményt.⁷ Ezt a feltételezést erősíti, hogy a gyűjteményben egyedül Melanchthon horoszkópjához tartozik hosszabb elemzés (fol. 6. r.). Zinner állítása szerint Melanchthon levelezett a Regiomontanus hagyatékát feldolgozó Johannes Schönerrel V. László horoszkópjáról.⁸ Nem véletlen tehát, hogy a kérdéses gyűjteményben a horoszkóp közvetlenül Regiomontanusé után áll, kettővel utána pedig Johannes Schöner születési képlete (horoszkópja) következik. A horoszkóp alca-bitiusi házcsúcsokat használ, ami megfelel annak a ténynek, hogy Regiomontanus ekkor (1457 előtt) még nem ismerte a később róla elnevezett házrendszert.⁹

Regiomontanust azért érdekelhette az uralkodó horoszkópja, mert állást remélt kapni nála, és jó asztrológusként bizonyára ellenőrizni akarta, hogy ezt a csillagok lehetővé teszik-e. Cardanoról szóló életrajzában Anthony Grafton idézte annak a 16. századi kéziratot jegyzetnek egy részét, mely Cardano *Libelli duo* (1543) című művének egy bécsi példányában maradt ránk. A rövid anekdota magyar fordítása: „Johannes Regiomontanus ennek a Lászlónak a születési horoszkópját összevetette a sajátjával, ekképpen: Az én aszcendensem csak 12 fokkal tér el az övétől, vagyis barátságból segíteni fog engem. Az én születési Jupiterem helyén pedig az ő horoszkópjában a Hold található. Az én születési Napom helyén az ő horoszkópjában a Mars található. Az én Szaturnuszom helyén az ő horoszkópjában a szerencsepont található. A két horoszkópban a Hold pedig trigont zár be egymással.”¹⁰ A fentiek arra engednek következtetni, hogy Regiomontanus már valamikor az 1453–1457 közti időszakban a magyar király udvarában képzelte el a karrierjét, minden bizonnyal mestere, Peurbach befolyása révén. Peurbach ugyanis barátja, Johann Nihil közbenjárására 1453 óta volt V. László asztrológusa.¹¹ Véleményem szerint V. László most felfedezett horoszkópjának a végső forrása is minden bizonnyal Georg von Peurbach.

6 Zinner 1990. 1.

7 Prietz 2014. 459., 2569. jz.

8 Zinner 1990. 37.

9 A kérdésre lásd: Veszprémy 2018. 619–620.

10 „Huic geniture Ladislai comparavit Io: de monte regio genituram suam sic ut sequitur: Item ascendens nativitatis mee non differt ab ascendente huius per 12 gradus, igitur amicitie officia faciet mihi natus iste. Item in loco ♃ in nativitate mea est ♃ in nativitate eius. Item in loco ☉ in nativitate mea est ♃ in eius nativitate. Item in loco ♄ in nativitate mea est ⊕ in eius nativitate. Item loca ♃ in ambabus nativitatibus respiciunt se Δ” – Cardanus 1543, a nyomtatott szöveg utáni 4. számozatlan üres oldal. A kéziratot jegyzet első felét idézte már korábban Grafton 1999. 236., 29. jegyzet. Az *officium amicitiae* egy jogi *terminus technicus*. L. Berger 1991. 607.

11 Aschenbach 1865. 482.; Fraknoi 1879. 134. Az információt számos későbbi szerző is idézi.

A kéziratos jegyzetben közölt állítások helytállóak: V. László és Regiomontanus aszcendense is a Skorpió jelbe esik, és a kettő közti különbség valóban 12 fok. Emellett V. László Holdja valóban a Mérleg jelben van, mint Regiomontanus Jupitere, ám az említett együttállás akkor lenne pontos, ha a király egy nappal korábban, február 20-án este született volna. A jegyzet állításának megfelelően Regiomontanus Napja és V. László Marsa pontosan együtt áll. A német csillagász Szaturnusza valóban tág együttállásban található a király szerencsepontjával. Kettjük Holdjai között azonban csak azért látott trigont a jegyzet írója, mert a jegyzetet kísérő horoszkóp-ábrán Regiomontanus Holdja rossz helyre van berajzolva, a Halak helyett az Ikrekbe.¹²

Ugyanis, bár ez Grafton könyvéből ez nem derül ki, az általa idézett jegyzet egy horoszkóp-ábra alatt áll, és ez V. László horoszkópjának egy eddig szintén ismeretlen példánya. Cardano nyomtatott műve után az üres oldalakra hat horoszkópot másolt be ugyanaz a kéz: sorrendben II. Pál pápa, II. Mehmed oszmán szultán, Podjebrád György cseh király, V. László, Regiomontanus, majd, utolsóként, két lap kihagyással, II. Lajos magyar király horoszkópját. (Ez utóbbira rövidesen visszatérünk.) Mivel a könyv egy 1543-as nyomtatvány, a jegyzet értelem szerűen a 16. század második felében született, ám a szerepeltetett személyek időben és térben is jól elhelyezik az információ eredeti forrását: az 1450–1470-es években, a Bécs–Prága–Buda háromszögben. V. Lászlónak és Regiomontanusnak a müncheni kéziratban és a bécsi nyomtatványban szereplő horoszkópjai teljesen azonosak, leszámítva azt a tényt, a bécsi horoszkópokat áttették a Cardano által is használt egyenlő házrendszerbe. A közös eredetet bizonyítják a mindkét helyen jelen lévő hibák, mint például hogy Regiomontanus horoszkópjában a Hold és a Mars is téves állatövi jelbe van berajzolva,¹³ illetve hogy a szerencsepont két helyre, az aszcendens alá és felé is fel van mérve. Érdeemes megjegyezni, hogy a Regiomontanus-horoszkóp házcsúcsai csak egész fokra vannak kiszámolva, ami az említett hibákkal együtt kizárja annak a lehetőségét, hogy a horoszkóp a német csillagász saját munkája legyen. V. László horoszkópja – melyet a müncheni kézirat egyértelműen Regiomontanus munkájának nevez – azonban mentes a hasonló hibákról, és a házcsúcsok is szögpercre vannak kiszámolva, ami arra mutat, hogy Regiomontanus és V. László egymás mellett álló horoszkópjait eredetileg nem azonos személy készítette.

Összefoglalva tehát bizonyos, hogy a müncheni és a bécsi horoszkópok azonos forrásra mennek vissza. Nem zárható ki, hogy a müncheni kéziratból másolták őket a bécsi nyomtatványba. Ugyanakkor egy köztes láncszem is feltételezhető: a Regiomontanusról szóló rövid anekdota ugyanis Georg Joachim Rheticus

¹² A hibákra részletesebben l. Swerdlow 2016. 563–564.

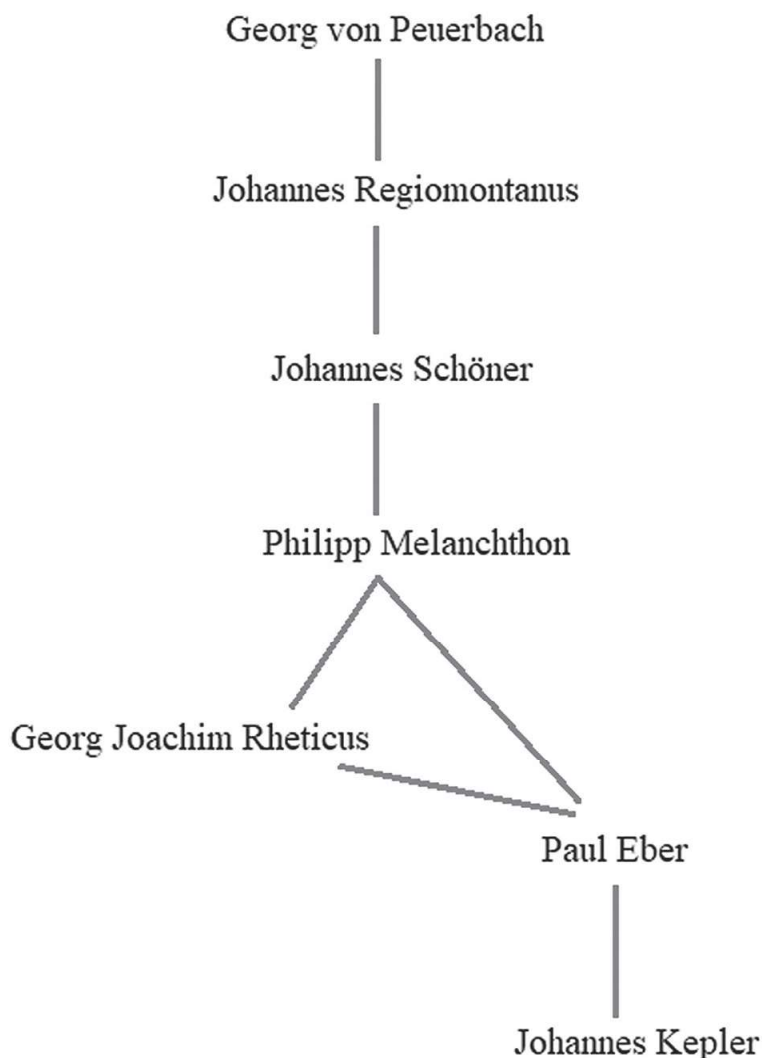
¹³ A Marsnak az Ikrek helyett a Rákban kellene állnia, a Holdnak az Ikrek helyett a Halakban.

(1514–1574) horoszkópgyűjteményében is fennmaradt,¹⁴ melyet eddig nem volt alkalmam megvizsgálni. Rheticus Wittenbergben tanult és Melanchthon pártfogoltja volt, ami máris egy lehetséges kapcsolat a Clm. 27003 jelzetű kézirattal.

V. László horoszkópja megtalálható egy további forrásban is, melyet eddig szintén nem használt fel a kutatás: a horoszkóp egy kissé eltérő változata szerepel Johannes Kepler horoszkópgyűjteményében.¹⁵ Mint látni fogjuk, Kepler horoszkópjainak a forrása sok esetben Paul Eber volt. Rheticus 1561 októberében biztatta Ebert, hogy egyik tanítványa segítségével állítson össze egy gyűjteményt fejedelmek születési horoszkópjaiból.¹⁶

Eddigi vizsgálódásaink alapján tehát egyértelműen kirajzolódik az horoszkóp-információk áramlásának alábbi csatornája:

¹⁴ Zinner 1990. 37. A kézirat valószínűleg itt található: Leipziger Stadtbibliothek Rep. IV 87. (A Zinner Regiomontanus-életrajának angol fordításában olvasható IV. 89 tévesnek tűnik.)

¹⁵ Kepler 2009. 261.

¹⁶ Grafton 1999. 96.

Végül érdemes még feltennünk azt a kérdést, hogy V. Lászlónak a BSB Clm. 27003 jelzetű horoszkópgyűjteményében található születési ábrája miért névtelen. A névtelen uralkodói horoszkópok szerepeltetése az ókorra visszanyúló hagyományt követ, ugyanis nem volt veszélytelen dolog egy hatalmon lévő vezető jövőjét illetően jóslatokba bocsátkozni. Az ókorból ismert két híres császárhoroszkóp, Nero és Hadrianus horoszkópja szintén névtelenül maradt fenn.¹⁷ Hadrianus horoszkópja így kezdődik: „Volt egyszer valaki, akinek a Napja a Vízöntő 8. fokán állt” stb. Már Augustus 11. évi *edictuma* tiltotta, hogy bárki az uralkodó egészsége (és élethossza) iránt asztrológusnál érdeklődjön, így a kérdező és az asztrológus is könnyen felségsértési per vádlottjaként végezhetett.¹⁸ A 4. században Firmicus Maternus minden bizonnyal éppen ezért adta azt a tanácsot a leendő asztrológusoknak, hogy ne is próbálkozzanak a császár sorsának asztrológia által történő fürkészésével, mert a császár isteni lény, és felette áll a csillagok törvényeinek.¹⁹

Az asztrológia potenciális veszélyeinek illusztrálására két nyugat-európai példát szeretnék idézni. 1415-ben, a százéves háború során a párizsi Notre-Dame székesegyház kanonokja, az asztronómiai szerkezeteket készítő és asztrológiával is foglalkozó Jean Fusoris (1365 k.–1436) kémkedés gyanújába keveredett.²⁰ Fusoris többször is beszélgetett négyszemközt Norwich püspökével (Richard Courtenay, ?–1415), előbb Párizsban, majd pedig Angliában egy francia követség tagjaként. A kihallgatást vezető bírák nem csak attól tartottak, hogy a burgundi érzelmű Fusoris politikai és katonai információkat adhatott át az angoloknak, hanem az is felkeltette gyanakvásukat, hogy Norwich püspöke V. Henrik horoszkópjáról kérdezte a kanonokot.²¹

Angliában egy 26 évvel későbbi eset váltotta ki a hatalom gyanakvását.²² Eleanor Cobham (1400 k.–1452) férje Humphrey, Gloucester hercege volt. Humphrey a gyenge király, az akkor 19 éves VI. Henrik (1421–1471) nagybátyja volt, és

-----
¹⁷ Hadrianus császár horoszkópját Wilhelm Kroll (1869–1939) fedezte fel 1903-ban. A horoszkóp a nikaiai Antigonosztól származik, aki feltehetőleg a 2. században élt. A horoszkópot a thébai Héphaisztión őrizte meg. A témára legutóbb l.: Heilen 2005; Heilen 2017. A horoszkópot l.: Neugebauer – Hoesen 1959. 90–91., No. L76. Nero horoszkópját egymástól függetlenül négy kutató azonosította Vettius Valensnél (Valens 1908. 233–234. (V/11.)): Holden 2006. 53., 56–57.; Hübner 2005. 14.; Hübner 2011. 39. A horoszkópot l.: Neugebauer – Hoesen 1959. 78–79. no. L37

¹⁸ Cramer 1954. 248–275.

¹⁹ Firmicus Maternus 1897–1913. I. 86–87. (II/30.4–5., II/30.7.)

²⁰ Részletesen l. Novák 2002. Az eset korábban tárgyalta: White 1975. 303–304. (Fusoris rövid életrajzával); Carey 1992. 132–134. A Fusoris által készített műszerekre részletesen l.: Poulle 1963.

²¹ Egy további érdekes francia példa a 13. század végéről: Limoges-i Péter francia tudós, asztrológus (1240 k.–1306) héber betűkkel íratta rá egy horoszkópra, hogy az a francia király elsőszülött fiáé, minden bizonnyal azért, hogy ne kerülhessen bajba miatta. Sela 2019. 50., 144. jegyzet. (IV. Fülöp fiáról, a későbbi X. Lajosról van szó.)

²² North 1986. 143.; Carey 1992. 139.; Page 2001. 202.; Page 2002. 32–33.

ameddig Henrik gyermektelen volt, az örököse is. Eleanort tehát nem sok választotta el attól, hogy Anglia királynéja legyen. 1440 nyarán Eleanor asztrológusoknál érdeklődött egészsége felől. Egyikük Eleanor orvosa volt, Thomas Southwell, a másik pedig egy oxfordi tudós, Roger Bolingbroke. Az asztrológusok azt jóslták, hogy a király a következő év, 1441 nyarán, júliusban vagy augusztusban beteg lesz és meghal. A potenciálisan propaganda-értékkel rendelkező jóslat hamar kitudódott, és a király fülébe jutott. Henrik köre először is megrendelt egy ellen-horoszkópot, hogy aláássa az asztrológusok véleményét.²³ Eleanort és az asztrológusokat a kenti Leeds várába zárták. Eleanort megvádolták azzal is, hogy egy boszorkány, Margery Jourdemayne segítségét akarta igénybe venni ahhoz, hogy gyermeket foganjon, illetve ezen felül 18-rendbéli nekromanciával is gyanúsították.²⁴ Southwell szerencsés volt, mert meghalt a Towerban, Roger Bolingbroke-ot azonban kínhalálra ítélték, és 1441. november 18-án kivégezték.²⁵ A boszorkányt máglyán megégették. Eleanor a király nagynénje volt, így rá enyhébb büntetés várt: elválasztották a férjétől, végig kellett vonulnia az utcán egy gyertyával, mint egy prostituátnak, és élete végéig a walesi Beaumaris várban tartották fogva. A csillagjósok nagyot tévedtek, ugyanis Henrik további 30 évig uralkodott (több mint 38 éves uralkodásával ő volt a harmadik leghosszabb ideig uralkodó középkori angol király). A horoszkópkészítés és a boszorkányság vádja természetesen csak ürügy volt a korszak politikai harcaiban, ám éppen ez az érdekes számunkra.

II. Lajos király horoszkópjai

Érdemes röviden visszatérnünk II. Lajos magyar királynak a Cardano *Libelli duója* után bemásolt horoszkópjához. Az uralkodó egy másik horoszkópjáról először Huszti József számolt be, aki a Reg. lat. 1208-as jelzetű vatikáni kéziratában akadt rá, Hunyadi Mátyás, I. Ferdinánd és I. Miksa születési képletével együtt.²⁶ Az elírásokkal teli ábra mai fogalmaink szerint 1506. július 1-jére van felállítva. Az aszcendens Mérleg 8°-ra esik. Ez helyi idő szerint délelőtt fél tizenkettőnek felel meg, ami pontosan megegyezik a narratív források által közölt adattal.²⁷ Ugyanennek a ho-

-----
²³ Carey 1992. 144., 146.

²⁴ Nevének megfelelően a nekromancia az ókorban a holtak szellemének megidézése révén történő jövőmondást jelentette. A szó azonban később jelentésváltozáson ment át, ugyanis a középkorban azt feltételezték, hogy az elhunyt szelleme helyett démonok jelennek meg, akik megszemélyesítik az elhunytat. Így a nekromancia a démonidézés szinonimájává vált. Kieckhefer 1992. 152. Vö. Láng 2008. 41–42.; Ryan 2017. 93.

²⁵ Az angolul „hanged, drawn and quartered” névre hallgató módszerrel.

²⁶ Huszti 1928.

²⁷ Ortway 1914. 28.

roszkópnek a pontosabb változata szerepel szögperce számolt értékekkel Sixtus ab Hemminga (1533–1586) *Astrologiae, ratione et experientia refutatae* című, 1583-ban megjelent asztrológia-ellenes művében is.²⁸ A horoszkóphoz a szerző egy két és fél oldalas értékelést mellékel, melyben amellet érvel, hogy Lajos erőszakos halála nem látszik a horoszkópjából, e mellett a mohácsi vereség okait tárgyalja a hagyományos narratívát követve, kiemelve az emberi gyarlóságot és Szapolyai árulását mint Lajos halálának valódi okát. Ugyanez a horoszkóp-ábra szerepel egy kis eltéréssel (aszcondens Mérleg 10°) Johannes Garcaeus (1530–1574) *Astrologiae methodus* című könyvében.²⁹

A Cardano *Libelli duója* után bemásolt horoszkóp szintén fél tizenkettőre van felállítva, ám nem délelőtti, hanem éjjeli időpontra. Ebben az esetben annak vagyunk tehát tanúi, hogy az asztrológus csak az adatot ismerte vagy jegyezte fel magának, ám félreértette azt. A horoszkóp alatti jegyzet főként Lajos koraszülött voltát tárgyalja.

Hogy II. Lajos horoszkópjának különböző változatai hogyan viszonyulnak egymáshoz, és pontosan milyen forrás(ok)ra vezethetőek vissza, az további információ hiányában egyelőre eldönthetetlen.

A király (egy) horoszkópja Magyarországon is ismert kellett legyen, ugyanis Tatai Miklós siralmas levele szerint egy Menyhért nevű asztrológus az uralkodó horoszkópja alapján azt tanácsolta, hogy ne induljon el a mohácsi csatába, mert oda fog veszni.³⁰ Menyhért minden bizonnyal udvari asztrológus volt, ugyanis II. Lajos 1525. február 1-jén négy forintot fizettek Menyhért veszprémi kanonoknak, a király csillagászának (vagy asztrológusának, a korban nem volt kiforrott és egyértelmű terminológia).³¹ Menyhért minden bizonnyal azonos Sárospataki Menyhért veszprémi mesterkanonokkal, aki 1516–1527 között adatolható,³² és aki korábban,

²⁸ Hemminga 1583. 149. Már korábban felhívta rá a figyelmet Thorndike 1923–1958. VI. 196.

²⁹ Garcaeus 1576. 379. A horoszkópot röviden tárgyalja korábban, a 366. oldalon: „Ludovicus Rex Bohemiae & Ungariae, qui anno Domini 1526 mense Augusto, bello infeliciter geso cum Turcis occubuit, praecipitatus ab equo in loco paludoso, Solem habuit cum Hercule, Lunam cum Cordem Scorpii, Venerem dominam octavae domus iunctam Soli, cumque illae stellae sint Martiae, & Mars in duodecima domo fuerit, ab equis causam mortis portendit.”

³⁰ Szerémi 1857. 404.; Ekler – Zsoldos 2020. 102. Magyar fordítása: [Tatai Miklós] siralmas levele főtisztelendő [Verancsics Antal prépost] úrhoz Lajos király haláláról. Kiss 1987. 49–51. (Erdélyi László és Juhász László fordítása) Ezt a forrást Szathmáry eléggé félreértette. Szathmáry 1940. 435–436.

³¹ „Eodem die magistro Melchior canonico Ecclesie Wesprimiensis et astronomo Regie Maiestatis, ad rationem sallarii sui dedi fl. IIII.” – Fraknói 1877. 69. Személyét korábban említette: Fögel 1917. 81.; Szathmáry 1940. 418.; Bartha 1976. 94. (Menyhért neve Szathmárynál Szebenyi, Barthánál szepesi.)

³² Kredics – Madarász – Solymosi 1997. 369.; Karlinszky 2019. 157., 159., 191.

1515–1520 között győri kanonok volt.³³ Házi Jenő szerint az Apostoli Szék protónótáriusa is volt.³⁴ Ha azonos azzal a Menyhért kanonokkal, aki Verancsics Antal barátja volt – ami több mint valószínű –, akkor még 1540-ben is életben volt.³⁵

És most térjünk át arra az uralkodóra, akinek a horoszkópját Huszti József a vatikáni könyvtárban II. Lajoséval együtt felfedezte: Mátyás királyra.

Mátyás király horoszkópjai

Mátyás király horoszkópjai nem csak az asztrológia kelet-közép európai története szempontjából fontos források: az uralkodó születési évének és születésnapjának kérdésében a horoszkópok segítettek eligazodni az elbeszélő forrásokban közölt számos ellentmondó adat között.³⁶ A kéziratos asztrológiai, illetve nem asztrológiai jellegű források alapján Mátyás horoszkópjának hat különböző változata rekonstruálható. Ezek közül hármat horoszkóp-ábra formájában is ismerünk, kettő pedig hipotetikus (nem maradtak fenn, de egykori meglétük kikövetkeztethető). Már előljáróban érdemes megjegyezni, hogy valamennyi horoszkóp ugyanarra a napra, pontosabban éjszakára, az 1443. február 23-áról 24-ére virradóra van felállítva. A horoszkóp különböző változatai két és fél órás időintervallumba, a hajnali 3:00 és 5:30 közti időszakra esnek.³⁷ Ez arra utal, hogy – bár pontos leszármazásuk nem rekonstruálható – végső soron valamennyi horoszkóp ugyanarra a forrásra megy vissza, és megkockáztathatjuk a feltevést, hogy ez hitelt érdemlő információ lehetett, s valószínűleg a király legszűkebb környezetéből származhatott.

Jó lenne a horoszkópokat a keletkezésük sorrendjében ismerni – és ismertetni – ám az egyes változatok datálását sajnos csak *ante quem* bizonyossággal tudjuk megadni, valódi keletkezési idejük nem ismert. Hitelesség szempontjából sem tudunk szelektálni a horoszkópok között. Bár van olyan képlet, amely egyértelműen Mátyás udvari asztrológusától, Marcin Bylicától (1435–1493/1494) származik, az általa készített horoszkóp nem feltétlenül közöl pontosabb információt, mint bárki másé.³⁸ A horoszkópokat a középkorban ugyanis rendre „pontosították”, vagyis a születési időt

³³ Köblös 1987. 158., 230., 244.; Köblös 1994. 368., 422.; Karlinszky 2019. 157., 159.

³⁴ Házi 1964. 169.

³⁵ Verancsics 1857–1875. 99–100. A levél 1540. március 28-án kelt. Érdemes megjegyezni, hogy Tatai Miklós siralmas levele, mely az asztrológust szintén említi, szintén Verancsicshoz szólt.

³⁶ A kérdés máig legalaposabb tárgyalása: Guoth 1943.

³⁷ Az „óra” a tanulmányban végig helyi középidejű (Local Mean Time, LMT) szerint értendő. A korabeli időmérés természetesen valós helyi időben (Local Apparent Time, LAT) történt. A kettő közti különbség Mátyás születésnapján mintegy 12 perc volt. (Vagyis aznap LAT + 12 perc = LMT)

³⁸ Bylicát gyakran említik a szakirodalomban. Életének a legfrissebb és legteljesebb összefoglalása doktori disszertáción: Veszprémy 2021.

utólag, asztrológiai szempontok alapján megváltoztatták. Így az asztrológiában igen gyakran nem tudjuk, hogy az asztrológusok által használt adat honnan származott, és azt sem, hogy módosítottak-e rajta. A fentiekre tekintettel az alábbiakban – jobb híján – a születési adatok időrendje szerint fogok haladni a források bemutatásakor.

Első forrásunk szerzője Ilija Crijević (Aelius Lapridius Cervinus, Elio Lampri-dio Cervino, 1463?–1520) raguzai költő, aki a Mátyás halála után tartott emlékbeszédében az elhunyt uralkodó születési óráját asztrológiai fogalmakkal határozta meg,³⁹ vagyis biztosan ismerte Mátyás horoszkópját. A költő szerint a 10. ház csúcsa, az MC (*medium coeli*) a Mérleg jelbe esett, a 12. ház pedig részben a Bak jelbe. Ez Kolozsvár földrajzi szélességén csillagászatilag nem lehetséges. Ha kolozsvári születési hellyel számolunk, a leíráshoz legközelebb álló időpont a hajnali 3:03 perc, amikor az MC a Mérleg utolsó fokán áll, az aszcendens pedig a Bak legelső fokán. Ragusa, azaz Dubrovnik szélességén azonban megvalósulhatnak a költeményben foglaltak (és minél délebbre haladunk az egyenlítő felé, annál inkább). Mindez arra utal, hogy a horoszkópot egy (nem túl kompetens) helyi asztrológus állította fel, aki a születés idejéről kapott információt, ám a szélességi kör váltásának a problémájával nem tudott megbirkózni. A kapott információ – ahogy az asztrológusok mondják, a „bemondott idő” – hajnali 3 óra lehetett.

Ez már csak azért is valószínű, mert Kepler horoszkópgyűjteményében is a hajnali 3 órás adatot találjuk.⁴⁰ Az adat minden bizonnyal valós helyi idő (Local Apparent Time) szerint értendő, ugyanis ez felel meg az ábrán látható Bak 2 fokos aszcendensnek. Kepler horoszkópgyűjteményének kritikai kiadása szerint a horoszkóp forrása a lutheránus teológus Paul Eber (1515–1569) volt, az asztrológiáért rajongó Melanchthon közeli barátja. Melanchthon egy helyen említi Mátyás horoszkópját, így feltételezhető, hogy ismerte.⁴¹ Melanchthon és a Regiomontanus hagyatékát feldolgozó Johannes Schöner kapcsolatát már említettem. Így nem elképzelhetetlen, hogy a Keplernél talált Mátyás-horoszkóp Regiomontanusra vezethető vissza – bár ezt természetesen nem tudjuk bizonyítani.

Ehhez viszonylag közeli adaton alapul a krakkói Biblioteka Jagiellońska BJ 3225 jelzetű kéziratban található Mátyás-horoszkóp (p. 8.). Ez egy olyan horosz-

³⁹ Hegedűs 1906. 42–67., 51.; Huszti 1928. 10.; Guoth 1943. 18. Crijević információforrása lehetett akár a szintén raguzai asztrológus, Gjon Gazulli (1400 k.–1465) is, aki az 1460-as évek elején még levelezett Janus Pannoniusszal. Huszti 1931. 213–214.

⁴⁰ Kepler 2009. 262.

⁴¹ „Federicus Austriacus Imperator, pater Maximiliani Imperatoris, etsi cuilibet Regum potentia, & consilio par erat, & adiunctas habebat potentilissimas Ducum familias in Germania, tamen cum Rege Matthis Hungarico magnis copiis, seu iusta acie dimicare noluit, quia & illius foelicitatem norat, & sibi sciebat Martem in genesi infoeliciter positum esse.” – Melanchthon 1549. Liber secundus fol. 57 v.–58. r. Mátyás horoszkópját Paracelsus (Philippus Aureolus Theophrastus Bombastus von Hohenheim, 1493–1541) is dicsérte. Kurze 1958. 77.; Kurze 1960. 65.

kópgyűjtemény tagja, melyről a kutatók régóta feltételezték, hogy Mátyás udvari asztrológusának, Marcin Bylicának a munkája.⁴² A Bak 4° 18'-as aszcendens helyi középido szerint kb. 3:20 percnél felel meg, valós helyi idő szerint 3:08-nak. Érdeemes megjegyezni, hogy ugyanebben a kéziratban szöveges forrásként szerepel Mátyás 1483-as szolárja (éves horoszkópja, p. 20.), melyet a tárgyalt radix (születési horoszkóp) alapján állítottak fel, vagyis a kettő szorosán összetartozik.⁴³ Ez ellentétben áll Corvin Jánosnak a kéziratban jóval hátrább, a 408–409. oldalon található szolárjával, mely nem az alapján a radix alapján készült, amit a kézirat 16. oldalán olvashatunk, hanem a BJ 2858-as kéziratban található változat alapján. Mátyás születési horoszkópjának a BJ 3225-ös kéziratban olvashatóval pontosan megegyező változatát találjuk a Reg. lat. 1208-as jelzetű vatikáni kéziratában.⁴⁴ Mátyás horoszkópjának („*Thema potentissimi regis Matthiae Huniadis*”) ugyanezt a változatát (aszcendens 4° 18') közli Garcaeus *Astrologiae methodus*ában.⁴⁵

Először Lynn Thorndike hívta fel a figyelmet rá, hogy Mátyás király kéziratosa születési horoszkópja szerepel egy Párizsban őrzött nyomtatványban is.⁴⁶ A kérdéses mű Abū 'Alī al-Khayyāṭ *De iudiciis nativitatum*ának (a *Kitāb al-mawālīd* 12. századi latin fordítása) 1546-os kiadása.⁴⁷ A nyomtatott szöveg után 56 darab kéziratosa horoszkópot találunk, melyek közül Mátyásé a 34-es számú. Thorndike nem közöl részleteket a horoszkópról, és annak forrását sem próbálta meghatározni. Valójában mind az 56 horoszkóp David Origanus (eredetileg David Tost, 1558–1628) német csillagász *Astrologia naturalis* című 1645-ös könyvéből származik.⁴⁸ A horoszkóp a már említett Bak 4° 18'-as változatnak felel meg, és nem kizárt, hogy Garcaeus *Astrologiae methodus*ából származik. Ezek a példák jól mutatják, hogy a horoszkópgyűjtemény műfaja a késő középkortól kezdődően mennyire népszerűvé vált.⁴⁹ Az ilyen típusú nyomtatványok több száz születési képletet tartalmaztak, amelyekben az asztrológusok előszeretettel vettek át egymástól horoszkópokat forrásmegjelölés nélkül, nem egy esetben módosítva az átvett adatokat.

A következő horoszkópunk szintén egy szolárrevolúcióval áll kapcsolatban. A BJ 1840 jelzetű kéziratban (fol. 297 r., v., fol. 298. r.) található Mátyás 1485-ös szolárja.⁵⁰ Ezt egy olyan radix alapján kalkulálták, amelynek Bak 14 fok körüli

42 Hogy ez valóban így van, azt egy korábbi tanulmányomban bizonyítottam. Veszprémy 2017.

43 A horoszkópgyűjteményre és a szolárja lásd: Veszprémy 2017.

44 Huszti 1928. 1.

45 Garcaeus 1576. 243.

46 Thorndike 1923–1958. VI. 105.

47 Albohali 1546.

48 Origanus 1645.

49 A horoszkópgyűjtemény műfajának érdekes, jól sikerült bemutatása például: Azzolini 2011.

50 A horoszkópra utalt már korábban Walsh 1996. 296. 92. jz.; Mentgen 2005. 222. 419. jz.; Végh 2010. 229; Śnieżyńska-Stolot 2015. 47., 107. Végh András cikkébe azonban sajtóhiba csúszott: a

az aszcendense, ami nagyjából egy hajnali 4:00 órás (LMT) születési időnek felel meg. Ilyen Mátyás-horoszkóp ugyan nem maradt fenn, ám egykor lennie kellett.

A következő horoszkópunk az egykor Lwówban, ma pedig Wrocławban található 764-es jelzetű kódexben olvasható.⁵¹ Ennek aszcendense Bak 28° 46'-re esik, ami nagyjából egy 4:45 perces (LMT) születésnek felel meg.

Az eddig tárgyalt öt horoszkópnak tehát Bak az aszcendense. Mindez nem véletlen: egy Mátyásnak írt dicsőítő költemény szerzője, Alessandro Cortesi is tudta, hogy az uralkodó születésekor ez a jel kelt fel a horizonton.⁵² A hatodik, legkésőbbi, 5:25-ös horoszkóphoz azonban már Vízöntő 12 fokos aszcendens tartozik. Ez szintén nem maradt fenn, ám kikövetkeztethető egykori létezése Mátyás 1470-es szolárjából, mely a már említett 764-es kéziratban maradt fenn.⁵³ Természetesen a hipotetikus horoszkópok esetében lehetséges, hogy a fennmaradt szolárt készítő asztrológus egyszerűen hibát vétett a számítás során, és ebben az esetben – a mellékszámítások ismerete nélkül – nem tudjuk meghatározni, hogy ténylegesen melyik radix alapján dolgoztak.

Ahogy arra már felhívtam a figyelmet, a kéziratos horoszkóp-ábrák esetében az adatok hitelessége megkérdőjelezendő. Mind a BJ 3225-ös, mind a wrocławai kéziratban található horoszkóp másodpercre pontos (sőt, az utóbbi századmásodpercre!), ami biztos jele annak, hogy asztrológus „pontosította” őket, vagyis nem az eredeti adatokat látjuk magunk előtt.

A helyes születésnapra felállított nagyszámú Mátyás-horoszkóp mellett azonban akad teljesen téves is. Egy 1499-ben Ulmban megjelent ősnymtatvány (a Stöffler-Pflaum efemerida, Regiomontanus háztáblázataival és egyéb műveivel) első oldala elé egy ismeretlen kéz feljegyezte számos uralkodó horoszkópjának adatait, köztük Mátyásét.⁵⁴ Ezek többsége teljesen téves, így Mátyás esetében is egy 1437. január 3-i születés szerepel. Mivel a fejedelmek többsége bajor, szász és brandenburgi, valószínűleg a jegyzet íróját is ezeken a területeken kell keresnünk. A legkésőbbi születési dátum 1460, így a dátumok nem segítenek a jegyzet szerzőjének azonosításában.

Lynn Thorndike-nál olvasható az az állítás, miszerint Cyprián Karásek Lvovický (Cyprianus Leovitius) cseh asztrológus *Brevis et perspicua ratio iudicandi genituras ex physicis causis* című művében egyenesen példahoroszkópként használta Mátyás képletét.⁵⁵ Ez a megfogalmazás nem teljesen pontos. A műben két horoszkóp-ábra

---

horoszkóp nem 1458-ra, hanem 1485-re van felállítva. A téves adatot vette át Orbán Áron, aki Mátyás tizenötödik születésnapjáról ír. Orbán 2013b. 200.

⁵¹ Biblioteka Zakładu im. Ossolińskich 764 ms., fol. 439. r., v. Ludwik Birkenmajerre hivatkozva már korábban felhívta rá a figyelmet Rowell 2002. 28. 16. jegyzet.

⁵² Orbán 2013b. 197.

⁵³ Biblioteka Zakładu im. Ossolińskich 764 ms., fol. 446. r., v.

⁵⁴ Stoeffler – Pflaum 1499.

⁵⁵ Thorndike 1923–1958. VI. 116.

szerepel: az egyik Hieronymus Wolf (1516–1580) német történész és humanista horoszkópja, a másik példahoroszkóp pedig 1527-re van felállítva, így egyik se lehet Mátyásé. Lvovický a szövegben valóban említi Mátyás horoszkópját, a magyar király különös szerencséjét a horoszkópban található uralmi cseréknek (*receptio*) tulajdonítva⁵⁶ ám ábrát nem közöl hozzá. Lvovický sorait szinte szó szerint megtaláljuk Garcaeus már említett, tizennyolc évvel későbbi Mátyás-horoszkópjában.⁵⁷

Mátyás születési horoszkópjával kapcsolatban egy nagyon fontos forrásunk azonban elveszett: az uralkodó születésekor látható csillagzat ugyanis a Corvina-könyvtár mennyezetét is díszítette.⁵⁸ Nem tudjuk, hogy a reprezentatív ábrázoláson a horoszkópnak melyik változata szerepelt (az is lehetséges, hogy egy olyan, amit ma nem ismerünk). A falképeket csak Mátyás halála utáni forrásokból ismerjük, így datálásuk problematikus. Azonban az újabb kutatás a Corvina-könyvtár – mint tudatos uralkodói döntés eredményeként létrejött, egyeséges koncepciót képviselő reprezentációs elem – keletkezését elég meggyőzően a király életének utolsó három évére, az 1487 utáni időszakra helyezi.⁵⁹ A kérdést tárgyaló tanulmányában Zsupán Edina külön rámutat, hogy a könyvtár possessorjegye Mátyás magyar és cseh királyi címere volt.⁶⁰ Mivel az általunk tárgyalt két horoszkóp közül az egyik Mátyás cseh trónra lépésének a horoszkópja, és mindkét falfestmény a könyvtárban helyezkedett el, így megkockáztatható a feltételezés, hogy a freskók létrehozása is illeszkedett a díszkönyvtár reprezentációs programjába, és időben egybeesett annak megszületésével.

Következtetések

A történelem során a horoszkópgyűjtemények a kiterjedt asztrológusi praxis velejárójaként képződtek. Az ókori műfaj az asztrológia egyre népszerűbbé válásával párhuzamosan a 16. században vált újra elterjedtté, leghíresebb képviselői az itáliai Gerolamo Cardano és Luca Gaurico nyomtatott munkái voltak. Az információk gyors cseréjét és a műfaj reneszánszát a könyvnyomtatás tette lehetővé.

A fentiekben vizsgált példák több szempontra is felhívják a figyelmet:

⁵⁶ „Talis fuit constitutio in themate potentissimi regis Hungarici Matthiae Huniadis, qui quatuor planetas habuit in mutua receptione ex dignitatibus essentialibus. Et quamquam calamitatibus initio praemebatur, tamen ita emersit, vut ex carcere ad regiam dignitatem euectus, formidabilis fuerit non tantum Imperatori Friderico Austriaco, sed etiam ipsis Turcis, &c.” – Leovitius 1558. [51]. Ahogy Melanchthon és Lvovický példája mutatja, Mátyásnak jó volt a sajtója a 16. század közepi asztrológusok körében.

⁵⁷ Garcaeus 1576. 242.

⁵⁸ A falképek legfrissebb és legrészletesebb tárgyalása: Végh 2010.

⁵⁹ Zsupán 2019. különösen: 1017.

⁶⁰ Zsupán 2019. 1023.

- Amint láthatjuk, a 15. századi horoszkópok gyakran nagyobb gyűjtemények részeként maradtak fenn.
- A vizsgált uralkodói horoszkópok közül két esetben is megegyezett a horoszkóp és a narratív források által közvetített születési adat (V. László, II. Lajos). (A harmadik uralkodónál, Mátyás királynál nem ismerünk a születés órájára vonatkozó narratív forrást.)
- Több példát is láttunk arra, hogy 15. századi kéziratos horoszkópgyűjteményekben egymás mellé kerülő horoszkópok nem azonos forrásból származnak (BSB Clm. 27003, BJ 3225), ami ismét rámutat a műfaj kompilatív jellegére (ezt a 16. századi nyomtatott horoszkópgyűjtemények esetén már tényként szoktuk kezelni).
- A nyomtatott horoszkópgyűjteményeket az olvasók gyakran utólagos kéziratos ábrákkal egészítették ki, az efemeridákba életrajzi adatokat rögzítettek (Cardano: *Libelli duo*, Albohali: *De iudiciis nativitatum*, Stöffler–Pflaum efemerida).
- Míg a horoszkópgyűjtemények az életrajzi adatok kincsesbányái – ahogy arra munkásságával Emmanuel Poulle is felhívta a figyelmet,⁶¹ önmagában az a tény, hogy a 15. századtól egyre gyakrabban ismerjük történelmi személyek pontos születési idejét, az asztrológia egyre népszerűbbé válásának köszönhető –, a gyakori másolás és az adatforrások megjelölésének hiánya miatt kritikusnak kell lennünk az ilyen forrásból nyert információkkal. A másolási hibák mellett természetesen szándékos torzítások is előfordultak.⁶²
- Fontos magyar vonatkozású horoszkópok német szerzők – Johannes Schöner, Philipp Melanchthon, Johannes Garcaeus, Johannes Kepler – horoszkópgyűjteményeiben maradtak fenn, ami egyrészt annak a ténynek a következménye, hogy a magyar udvarokban sokszor német csillagász-asztrológusok álltak alkalmazásban (Georg von Peurbach, Johannes Regiomontanus), másrészt pedig jelzi azt a tendenciát, hogy a 16. században az európai asztrológia központja a Német-római Birodalom és Itália volt.⁶³ Ugyanakkor feltűnő, hogy a magyar humanizmus és szellemi élet kiemelkedő alakjainak, Zrednai (Vitéz) Jánosnak és Janus Pannoniusnak a horoszkópja nem talált utal európai horoszkópgyűjteményekbe – ez a tény pedig önmagában nem magyarázható politikai bukásukkal.

⁶¹ Pl. Poulle 1999. 256.

⁶² Jól ismert példa Martin Luther születési horoszkópjának az esete, l. Aby Warburg klasszikus kismonográfiáját: Warburg 1986. 14–22.

⁶³ Az 1524-es özönvízpánikhhoz kapcsolódó nyomtatványok is szinte kizárólag ezen a két területen jelentek meg. Sőt, ahogy Jonathan Green megjegyezte, az éves asztrológiai előrejelzések kiadása is szinte kizárólag itt volt jellemző. Green 2012. 9. Gustav Hellmann vonatkozó adatait idézi: Kurze 1960. 51. 305. jz.; Knappich 1967. 218.

Bár a krakkói, bécsi és müncheni kéziratokról számos kiváló katalógus tájékoztat, az asztrológiai szövegek alapos feldolgozása a legtöbb esetben nem történt meg, így nem kizárt, hogy a későbbiekben még előbukkannak majd hasonlóan érdekes források.

Források

- Albohali 1546 = Albohali (Abū ‘Alī al-Khayyāt): De iudiciis nativitatum. Noribergae, 1546. Paris, Bibliothèque nationale Rés. V.1300.
- Cardanus 1543 = Cardanus, Hieronymus (Gerolamo Cardano): Libelli duo. Norimbergae, 1543. Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Sammlung von Handschriften und Alte Drucken 72.X.5
- Firmicus Maternus 1897–1913 = Kroll, Wilhelm – Skutsch, Felix (ed.): Iulii Firmici Materni Matheseos libri viii. Vol. I–II. Lipsiae, 1897–1913.
- Fraknói 1877 = Fraknói Vilmos (közread.): II. Lajos király számadási könyve, 1525. január 12. – július 16. Magyar Történelmi Tár 22.=10. (1877), 45–236.
- Garcaeus 1576 = Garcaeus, Johannes (Johannes Gartz): Astrologiae methodus. Basileae, 1576.
- Heilen 2017 = Heilen, Stephan: „Hadriani genitura”. Die astrologischen Fragmente des Antigonos von Nikaia. Edition, Übersetzung und Kommentar. Berlin, 2017. (Texte und Kommentare 43.)
- Hegedűs 1906 = *Analecta recentiora ad historiam renascentium in Hungaria litterarum spectantia*. Ed. Hegedűs, Stephanus. Budapest, 1906.
- Hemminga 1583 = Hemminga, Sixtus ab: *Astrologiae, ratione et experientia refutatae liber*. Antverpiae, 1583.
- Kepler 2009 = Kepler, Johannes: *Gesammelte Werke*. Bd. 21, 2.2. *Manuscripta astrologica. Manuscripta pneumatica*. Bearbeitet von Boockmann, Friederike – Di Liscia, Daniel A. München, 2009.
- Kiss 1987 = Kiss Károly (vál.): *Mohács emlékezete. A mohácsi csatára vonatkozó legfontosabb magyar, nyugati és török források, a csatahely régészeti feltárásának eredményei*. [Katona Tamás szerk., látta el bevezetőkkal és jegyzetekkel] 3. bőv. kiad. Budapest, 1987. (Bibliotheca historica)
- Kredics – Madarász – Solymosi 1997 = *A veszprémi káptalan számadaskönyve, 1495–1534. Krónika, 1526–1558. Javadalmások és javadalmak, 1550, 1556 = Liber divisorum capituli Vesprimiensis, 1495–1534. Chronica, 1526–1558. Beneficiati et beneficia, 1550, 1556*. Közreadja Kredics László – Madarász Lajos – Solymosi László. Veszprém, 1997. (Veszprém Megyei Levéltár kiadványai 13.)

- Leovitius 1558 = Leovitius, Cyprianus (Cyprián Karásek Lvovický): *Brevis et perspicua ratio iudicanci genituras ex physicis causis*. Londini, Henricus Suttonus, 1558.
- Melanchthon 1549 = Melanchthon, Philipp: *Initia doctrinae Physicae*. Wittenberg – Lufft, 1549.
- Mollay 1971 = Mollay, Karl (Hrsg.): *Die Denkwürdigkeiten der Helene Kottannerin, 1439–1440*. Wien, 1971. (Wiener Neudrucke N. R. 2.)
- Mollay 1979 = Mollay Károly (fordította és közzéteszi): *A korona elrablása. Kottanner Jánosné emlékirata, 1439–1440*. 2. kiad. [Budapest], 1979. (Bibliotheca historica)
- Neugebauer – Hoesen 1959 = Neugebauer, Otto – Hoesen, Henry Bartlett van: *Greek Horoscopes*. Philadelphia, 1959. (Memoirs of the American Philosophical Society 48.)
- Origanus 1645 = Davidis Origani ... *Astrologia naturalis siue tractatus de effectibus astrorum absolutissimus*. Massiliae, aereque Io. Baptistae Senii Genuensis, 1645.
- Préaud 1973 = *L'horoscope de Baudoin de Courtenay, Empereur Latin d'Orient*. Ed. Préaud, Maxime. *Anagrom* 3. (1973), 9–45.
- Stoeffler – Pflaum 1499 = Stoeffler, Johannes – Pflaum, Jacobus: *Almanach nova in annos 1499–1531. Regiomontanus: Canon de domibus coeli fabricandis, tabula domorum. Regiomontanus: In ephemerides commentarium. Regiomontanus: Erklerung des Nuwen Almanach*. Ulm : Johann Reger, Id. Febr. [13. Febr.] 1499. Országos Széchényi Könyvtár Inc. 1128 (1).
- Szerémi 1857 = Szerémi György emlékirata Magyarország romlásáról 1484–1543. Közli Wenzel Gusztáv. Pest, 1857. (Magyar történelmi emlékek. 2. oszt., Írók 1.)
- Valens 1908 = *Vettii Valentis Anthologiarum libri*. Ed. Kroll, Guilelmus. Berolini, 1908.
- Verancsics 1857–1875 = Verancsics Antal összes munkái. Közli Szalay László, Wenzel Gusztáv. Pest, 1857–1875. 6. köt. *Vegyes levelek, 1538–1549*. Közli Szalay László. (Magyar történelmi emlékek. 2. oszt., Írók 9.)

Felhasznált irodalom

- Aschenbach 1865 = Aschenbach, Joseph von: *Geschichte der Wiener Universität*. I. *Geschichte der Wiener Universität im ersten Jahrhunderte ihres Bestehens*. Festschrift zu ihrer fünfhundertjährigen Gründungsfeier. Wien, 1865.

- Azzolini 2011 = Azzolini, Monica: Refining the Astrologer's Art. Astrological Diagrams in Bodleian MS Canon. Misc. 24 and Cardano's *Libelli Quinque* (1547). *Journal for the History of Astronomy* 42. (2011:1), 1–25.
- Bartha 1976 = Bartha Lajos, ifj.: Régi magyar csillagászok, 1. Technikatörténeti Szemle 8. (1976), 71–113.
- Berger 1991 = Berger, Adolf: *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*. Repr. Philadelphia, 1991. (Transactions of the American Philosophical Society N.S. 43.2)
- Békés 2013 = Békés Enikő: Orvosi asztrológia Galeotto Marzio *De doctrina promiscua* című művében. *Orpheus noster* 5. (2013:4), 7–16.
- Békés 2014 = Békés Enikő: Asztrológia, orvoslás és fiziognómia Galeotto Marzio műveiben. Budapest, cop. 2014. (Humanizmus és reformáció 35.)
- Békés 2017 = Békés, Enikő: From King Matthias to Lorenzo de' Medici: Galeotto Marzio's Astrological Works and his Dedictees. In: Boudet, Jean-Patrice – Ostorero, Martine – Paravicini Bagliani, Agostino (Ed.): *De Frédéric II à Rodolphe II. Astrologie, divination et magie dans le courts (XIIIe–XVIIe siècle)*. Firenze, 2017. 295–312. (Micrologus Library 85.)
- Carey 1992 = Carey, Hilary M.: *Courting Disaster. Astrology at the English Court and University in the Later Middle Ages*. Basingstoke, 1992.
- Cramer 1954 = Cramer, Frederick H.: *Astrology in Roman Law and Politics*. Philadelphia, 1954. (Memoirs of The American Philosophical Society 37.)
- Ekler – Zsoldos 2020 = Ekler, Péter – Zsoldos, Endre: *Astronomie in der Zeit von König Matthias. Johannes Regiomontanus in Ungarn, 1467–1471 = Csillagászat Mátyás király korában. Johannes Regiomontanus Magyarországon, 1467–1471*. Budapest, cop. 2020.
- Fógel 1917 = Fógel József: *II. Lajos udvartartása, 1516–1526*. Budapest, 1917.
- Fraknoi 1879 = Fraknoi Vilmos: *Vitéz János esztergomi érsek élete*. Budapest, 1879. (Házi könyvtár 30.)
- Grafton 1999 = Grafton, Anthony: *Cardano's Cosmos. The Worlds and Works of a Renaissance Astrologer*. Cambridge, Mass., 1999.
- Green 2012 = Green, Jonathan: *Printing the Future. The Origin and Development of the «Practice Teütsch» to 1620*. *Archiv für Geschichte des Buchwesens* 67. (2012), 1–18.
- Guoth 1943 = Guoth Kálmán: *Mikor született Mátyás király? Kolozsvár, 1943*. (A Kolozsvári Szemle Könyvtára 10.)
- Házi 1964 = Házi Jenő: *Sopron megye gabonadézmája a Jagellók korában*. *Soproni Szemle* 18. (1964:2), 166–171.
- Heilen 2005 = Heilen, Stephan: *The Emperor Hadrian in the Horoscopes of Antigonus of Nicaea*. In: Oestmann, Günther – Rutkin, H. Darrel – Stuckrad,

- Kocku von (Ed.): *Horoscopes and Public Spheres. Essays on the History of Astrology*. Berlin, 2005. 49–69. (Religion and Society 42.)
- Holden 2006 = Holden, James Herschel: *A History of Horoscopic Astrology: from the Babylonian Period to the Modern Age*. Tempe, 2006.
- Husztai 1928 = Husztai József: Magyar királyok horoszkópjai egy vatikáni kódexben. *Magyar Könyvszemle* 35. (1928), 1–10.
- Husztai 1931 = Husztai József: *Janus Pannonius*. Pécs, 1931.
- Hübner 2005 = Hübner, Wolfgang: Sulla's Horoscope? (Firm. math. 6,31,1) In: Oestmann, Günther – Rutkin, H. Darrel – Stuckrad, Kocku von (Ed.): *Horoscopes and Public Spheres. Essays on the History of Astrology*. Berlin, 2005. 13–36. (Religion and Society 42.)
- Hübner 2011 = Hübner, Wolfgang: Privates und öffentliches Horoskop. *Würzburger Jahrbücher* 35. (2011), 33–59.
- Karlinszky 2019 = Karlinszky Balázs: Származás és mobilitás a veszprémi székeskáptalanban 1448–1526 között. In: Fedeles Tamás (szerk.): *Mátyás király és az egyház*. Pécs, 2019. 139–202. (*Thesaurus historiae ecclesiasticae in Universitate Quinqueecclesiensi* 10.)
- Kieckhefer 1992 = Kieckhefer, Richard: *Magic in the Middle Ages*. Cambridge, 1992. (Cambridge Medieval Textbooks)
- Knappich 1967 = Knappich, Wilhelm: *Geschichte der Astrologie*. Frankfurt a. M., 1967.
- Köblös 1987 = Köblös József: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan archontológiája, 1458–1526. Kézirat. Budapest, 1987 [!1988] (Forrástudományi segédletek 3.)
- Köblös 1994 = Köblös József: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával. Budapest, 1994. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12.)
- Kurze 1958 = Kurze, Dietrich: Prophecy and History: Lichtenberger's Forecasts of Events to Come (From the Fifteenth to the Twentieth Century); Their Reception and Diffusion. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 21. (1958), 63–85.
- Kurze 1960 = Kurze, Dietrich: Johannes Lichtenberger (†1503). Eine Studie zur Geschichte der Prophetie und Astrologie. Lübeck – Hamburg, 1960. (*Historische Studien* 379.)
- Láng 2000 = Láng Benedek: A teológusok esete az asztrológiával: Pierre d'Ailly és Jean Gerson vitája. *Passim* 2. (2000:1), 104–113.
- Láng 2008 = Láng, Benedek: *Unlocked Books. Manuscripts of Learned Magic in the Medieval Libraries of Central Europe*. University Park, PA, 2008.
- Láng 2011 = Láng, Benedek: Experience in the Anti-Astrological Arguments of Jean Gerson. In: Bénatouil, Thomas – Draelants, Isabelle (Ed.): *Expertus*

- sum. L'expérience par les sens dans la philosophie naturelle médiévale. Actes du colloque international de Pont-a-Mousson, 5–7 février 2009. Firenze, 2011. 309–321. (Micrologus' Library 40.)
- Mentgen 2005 = Mentgen, Gerd: Astrologie und Öffentlichkeit im Mittelalter. Stuttgart, 2005. (Monographien zur Geschichte des Mittelalters 53.)
- North 1986 = North, J. D.: Horoscopes and History. London, 1986.
- Novák 2002 = Novák Veronika: Gyanús viszonyok. Megengedett és titkos kommunikáció a középkor végi Franciaországban. *Aetas* 17. (2002:4), 29–51.
- Orbán 2013a = Orbán, Áron: Astrology in Janus Pannonius's Poems of Praise. *Annual of Medieval Studies at CEU* 19. (2013), 112–128.
- Orbán 2013b = Orbán Áron: Judiciális asztrológia Mátyás király udvarában. In: Lovas Borbála – Nádor Zsófia – Szatmári Áron – Szilágyi Emőke Rita (szerk.): *Mikro & makro. Fiatal kutatók konferenciája. Tanulmánykötet.* Budapest, 2013. 191–204. (Arianna Kv. 6.)
- Orbán 2014a = Orbán, Áron: Individual Astrology as a Means of Character-building in the Poetry of Konrad Celtis. In: Horváth, László (Hrsg.): *Investigatio fontium. Griechische und lateinische Quellen mit Erläuterungen. Beiträge der Tagung Klassisches Altertum – Byzanz – Humanismus der XI. Ungarischen Konferenz für Altertumswissenschaft.* Budapest, 2014. 181–230. (Antiquitas, Byzantium, Renascentia 10.)
- Orbán 2014b = Orbán, Áron: The Nature of Astrology in Janus Pannonius' Works Composed in Hungary. *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 54. (2014:2–3.), 215–234.
- Orbán 2015a = Orbán, Áron: Astrology at the Court of Matthias Corvinus. *Terminus* 17. (2015), 113–146.
- Orbán 2015b = Az individuális asztrológia mint a karakterformálás eszköze Konrad Celtis költészetében. In: Ternovác Bálint (szerk.): *Ingenia Hungarica I. Tanulmányok az I. Kárpát-medencei Szakkollégiumi Konferencia előadásaiból.* Budapest, 2015. 253–304.
- Orbán 2017 = Orbán Áron: Johannes Tolhopf mitológiai-asztrológiai önreprezentációja. In: Kasza Péter – Kiss Farkas Gábor – Molnár Dávid (szerk.): *Scientiarum miscellanea. Latin nyelvű tudományos irodalom Magyarországon a 15–18. században.* Szeged, 2017. 75–84. (Convivia neolatina Hungarica 2.)
- Ortvay 1914 = Ortvay Tivadar: *Mária, II. Lajos magyar király neje, 1505–1558.* Budapest, 1914. (Magyar történeti életrajzok 60.)
- Page 2001 = Page, Sophie: Richard Trewythian and the Uses of Astrology in Late Medieval England. *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes* 64. (2001), 193–228.
- Page 2002 = Page, Sophie: *Astrology in Medieval Manuscripts.* Toronto, 2002.

- Pingree 1973 = Pingree, David: The Horoscope of Constantine VII Porphyrogenitus. *Dumbarton Oaks Papers* 27. (1973), 217., 219–231.
- Poulle 1963 = Poulle, Emmanuel: Un constructeur d'instruments astronomiques au XVe siècle: Jean Fusoris. Paris, 1963. (Bibliothèque de l'École des Hautes Études. 4. section, Sciences Historiques et Philologiques 318.)
- Poulle 1969 = Poulle, Emmanuel: Horoscopes princiers des XIVe et XVe siècles. *Bulletin de la société nationale des antiquaires de France* (1969), 63–69.
- Poulle 1987 = Poulle, Emmanuel: La date de naissance de Louis VIII. *Bibliothèque de l'école des chartes* 145. (1987), 427–430.
- Poulle 1991 = Poulle, Emmanuel: Temps des naissances. In: Ribémont, Bernard (Éd.): *Le Temps, sa mesure et sa perception au Moyen Âge. Actes du Colloque Orléans 12–13 avril 1991*. Caen, 1992. 205–213.
- Poulle 1999 = Poulle, Emmanuel: L'horoscope de Louis X. In: Kerhervé, Jean – Rigaudière, Albert (Éd.): *Finances, pouvoirs et mémoire. Mélanges offerts à Jean Favier*. Paris, 1999. 256–268.
- Prietz 2014 = Prietz, Frank Ulrich: *Das Mittelalter im Dienst der Reformation. Die Chronica Carions und Melanchthons von 1532. Zur Vermittlung mittelalterlicher Geschichtskonzeptionen in die protestantische Historiographie*. Stuttgart, 2014. (Veröffentlichung der Kommission für Geschichtliche Landeskunde in Baden-Württemberg. Reihe B, Forschungen 192.)
- Rowell 2002 = Rowell, Stephen Christopher: *The Jagiellonians and the Stars: Dynasty-Sponsored Astrology in the Fifteenth Century*. *Lithuanian Historical Studies* 7. (2002), 23–42.
- Ryan 2017 = Ryan, Michael A.: *A Kingdom of Stargazers. Astrology and Authority in the Late Medieval Crown of Aragon*. Ithaca – London, 2017.
- Sela 2019 = Sela, Shlomo: The Abraham Ibn Ezra-Peter of Limoges Astrological-Exegetical Connection. *Aleph* 19. (2019), 9–57.
- Śnieżyńska-Stolot 2015 = Śnieżyńska-Stolot, Ewa: „Zamek piękny na wzgórzu...” *Horoskopy – zapomniane źródło historyczne*. Kraków, 2015.
- Swerdlow 2016 = Swerdlow, Noel Mark: Cardano's Malicious Horoscope and Gaurico's Morbid Horoscope of Regiomontanus. In: Blair, Ann – Goeing, Anja-Silvia (Ed.): *For the Sake of Learning. Essays in Honor of Anthony Grafton*. I–II. Leiden, Boston, 2016. 561–571 (*Scientific and Learned Cultures and Their Institutions* 18/1.)
- Szathmáry 1940 = Szathmáry László: Az asztrológia, alkémia és misztika Mátyás király udvarában. In: Lukinich Imre (szerk.): *Mátyás király emlékkönyv születésének ötszázéves évfordulójára*. Budapest, [1940]. 413–452.
- Thorndike 1923–1958 = Thorndike, Lynn: *A History of Magic and Experimental Science I–VIII*. London, Macmillan, New York, NY, 1923–1958. (History of Science Society publications, New Series IV.)

- Thorndike 1959 = Thorndike, Lynn: The Horoscope of Barbarossa's First Born. *The American Historical Review* 64. (1959:2), 319–322.
- Veszprémy 2017 = Veszprémy, Márton: Biblioteka Jagiellońska, Ms. 3225 and Court Astrology in Renaissance Hungary. In: Kasza Péter – Kiss Farkas Gábor – Molnár Dávid (szerk.): *Scientiarum miscellanea. Latin nyelvű tudományos irodalom Magyarországon a 15–18. században.* Szeged, 2017. 85–94. (*Convivia neolatina Hungarica* 2.)
- Veszprémy 2018 = Veszprémy Márton: Az asztrológiai házrendszerek történetének magyarországi vonatkozásai. In: Kincses Katalin Mária (szerk.): *Hadi és más nevezetes történetek. Tanulmányok Veszprémy László tiszteletére.* Budapest, 2018. 615–622.
- Veszprémy 2021 = Veszprémy Márton: *Asztrológia Kelet-Közép Európában a 15–16. században. Kéziratok és nyomtatott források.* Ph.D. disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest, 2021.
- Végh 2010 = Végh András: Egy reneszánsz felirat töredékei és a budai királyi palota csillagképei. *Művészettörténeti Értesítő* 59. (2010), 211–232.
- Walsh 1996 = Walsh, Katharine: Von Italien nach Krakau und zurück. Der Wandel von Mathematik und Astronomie in vorkopernikanischer Zeit. In: Eberhard, Winifred – Strnad, Alfred A. (Hrsg.): *Humanismus und Renaissance in Ostmitteleuropa vor der Reformation.* Köln, 1996. 273–300.
- Warburg 1986 = Warburg, Aby: Pogány-antik jóslás Luther korából. [A kísérőtanulmányt írta Radnóti Sándor] Ford. Adamik Lajos. [Budapest], 1986.
- White 1975 = White, Lynn, jr.: Medical Astrologers and Late Medieval Technology. *Viator* 6. (1975), 295–308.
- Zinner 1990 = Zinner, Ernst: *Regiomontanus: his Life and Work.* Transl. by Ezra Brown. Amsterdam, 1990. (*Studies in the History and Philosophy of Mathematics* 1.)
- Zsoldos – Zsupán 2013 = Zsoldos Endre – Zsupán Edina: Stellarium – egy csillagászati kódex Mátyás könyvtárában. *Orpheus noster* 5. (2013:4), 64–87.
- Zsoldos 2014 = Zsoldos, Endre: The Stellarium of Johannes Tolhopff. In: Zsupán, Edina (Hrsg.): *Corvina Augusta. Die Handschriften des Königs Matthias Corvinus in der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel.* Budapest, 2014. 213–222. (*Supplementum Corvinianum* 3.) (*Ex Bibliotheca Corviniana*)
- Zsupán 2019 = Zsupán Edina: A Corvina könyvtár budai műhelye. Az Országos Széchényi Könyvtár kiállításának eredményei. *Századok* 153. (2019), 997–1036.